

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПАРТИСИПАТИВНИЙ ПІДХІД

CONCEPTUALISATION OF THE DRAFT STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE: A PARTICIPATORY APPROACH

Соціальне підприємництво стимулює створення економічного та соціального блага завдяки здатності вирішувати соціальні проблеми інноваційними способами. Соціальне підприємництво є дієвим інструментом інтеграції вразливих верств населення до ринку праці та реінтеграції ветеранів через унікальне поєднання потенціалу до підтримки економічної спроможності та соціальної місії. У статті розкрито концептуальні засади національної стратегії розвитку соціального підприємництва в Україні. Визначено бар'єри для розвитку соціального підприємництва в Україні, серед яких недосконала нормативно-правова база, обмежений доступ до фінансування та низький рівень суспільної обізнаності. Пропонується проєкт національної стратегії, спрямований на створення екосистеми соціальних підприємств, що включає багаторівневу співпрацю стейкхолдерів (державні установи, організації громадянського суспільства, заклади освіти, бізнес-суб'єкти). Представлено стратегічну основу для розвитку соціального підприємництва, що включає створення законодавчої бази, фінансових механізмів підтримки, освітніх програм і формування позитивного іміджу в суспільстві.

Ключові слова: соціальне підприємництво, національна стратегія розвитку соціального підприємництва, взаємодія стейкхолдерів, реінтеграція ветеранів.

Social enterprises contribute to accelerating local development by creating jobs and integrating vulnerable groups into the labor market, and offer innovative solutions to socio-economic and environmental problems. Social entrepreneurship stimulates the creation of economic and social benefits through the ability to solve social problems in innovative ways. Social entrepreneurship is an effective tool for integrating vulnerable groups into the labor market and reintegration of veterans through a unique combination of potential for supporting economic capacity and social mission. Social entrepreneurship in Ukraine has a powerful but untapped potential, even in the face of full-scale war. Despite growing interest in social initiatives, institutional support and access to resources remain limited, which hinders the scaling of social entrepreneurship's impact. The paper reveals the conceptual foundations of the national strategy for the development of social entrepreneurship in Ukraine. Barriers to the development of social entrepreneurship in Ukraine are identified, including an imperfect regulatory framework, limited access to financing, and a low level of public awareness. A draft national strategy for social entrepreneurship development aimed at creating an ecosystem of social enterprises that includes multi-level cooperation between stakeholders (state institutions, civil society organizations, educational institutions, and business entities) is proposed. The strategy covers several areas of public policy: access to financing through grant schemes (to stimulate employment of vulnerable groups, as well as the creation of innovative social services and products); educational activities through both formal and informal educational programs at different levels of education, as well as training, transfer of knowledge and skills, research activities; market access through special labeling tools. The draft strategy for the development of social entrepreneurship is based on a participatory model for the development of social entrepreneurship as a tool for the reintegration of military personnel, veterans and their family members. In the conditions of limited state resources, active cooperation between the state, civil society institutions, business and higher education institutions is the key to forming an effective system for the reintegration of military personnel, veterans and their family members.

Key words: social entrepreneurship, national strategy for the development of social entrepreneurship, stakeholder interaction, veterans' reintegration.

УДК 005.21+005.8]:[330.342.146:334.722](477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-2>

Вербицька А.В.

доцент кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Децюк П.І.

аспірант,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Verbytska Anna

Chernihiv Polytechnic National University
Detsiuk Pavlo
Chernihiv Polytechnic National University

Постановка проблеми. Соціальне підприємництво глобально визнано інструментом створення економічного та соціального добробуту за його здатність вирішувати соціальні проблеми інноваційними способами. Соціальні підприємства все частіше потрапляють у центр уваги науково-прикладних досліджень через їхній потенціал для подолання обмеженого залучення до ринку праці вразливих верств населення. Поєднуючи соціальні цілі зі створенням економічної цінності, соціальні підприємства можуть сприяти економічному зростанню, значно покращуючи суспільний добробут. Вони сприяють прискоренню місцевого розвитку шляхом створення робочих місць та інтеграції вразливих верств населення на ринок праці, пропонують інноваційні рішення соціально-економічних та екологічних проблем.

У звіті «Глобальний стан соціальних підприємств» досліджується трансформаційна роль, яку соціальні підприємства відіграють у вирішенні окремих найнагальніших глобальних викликів; відзначається, що масштаби соціальних підприємств недооцінюються, а їхній внесок у вирішенні соціальних, екологічних та економічних проблем ще ніколи не був таким критичним як зараз [4].

Сучасні міждисциплінарні дослідження у сфері соціального підприємництва пропонують підхід до розгляду соціального підприємництва як детермінанти реінтеграції військовослужбовців та ветеранів завдяки здатності поєднувати можливості для розвитку особистісних якостей під час повернення до цивільного життя, підтримку громади та інші характеристики успішної реінтеграції [17].

Унікальність феномену соціального підприємництва полягає в здатності одночасно вирішувати соціальні проблеми та забезпечувати бізнесову спроможність, що особливо важливо в періоди соціально-економічної нестабільності. Соціальні підприємства можуть підтримувати вразливі групи населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, забезпечуючи їм працевлаштування або доступ до послуг. В умовах війни соціальні підприємства в Україні сприяють також підвищенню соціальної згуртованості та економічної стійкості громад. Соціальне підприємство в Україні має потужний, але нерозкритий потенціал навіть в умовах повномасштабної війни. Попри зростаючий інтерес до соціальних ініціатив, інституційна підтримка та доступ до ресурсів залишаються обмеженими, що стримує масштабування впливу соціального підприємництва. Для розкриття потенціалу соціального підприємництва у вирішенні соціальних проблем, зокрема реінтеграції, необхідною є розбудова екосистеми, що включає розвиток співпраці з міжнародними донорами, державними структурами, громадськими організаціями та діючими підприємствами, доступ до освітніх програм, психологічної підтримки, джерел фінансування тощо.

Першочерговою запорукою успіху соціального підприємництва в Україні може бути розробка національної стратегії розвитку соціального підприємництва, що дозволить координувати зусилля стейкхолдерів (бізнесу, органів державної влади, донорських організацій та недержавних структур). Концептуалізація розвитку соціального підприємництва в Україні також може стати важелем економічного та соціального розвитку країни у післявоєнний період [18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні вітчизняні наукові дослідження розкривають теоретичні та практичні аспекти розвитку соціального підприємництва у контексті концепції соціальної відповідальності (Аранчій В., Ігнатенко М.) [6]; роль соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад, регіонів та країни (Рудаченко О., Коненко В.) [22].

Сучасні наукові праці також відображають роль соціального підприємництва в умовах війни. Рамським А. розглянуто соціальне підприємство та його подальший розвиток як відповідь суспільства на виклики, спричинені суспільно-економічними змінами та повномасштабним вторгненням росії в Україну [20]. Дослідження Гурочкиної В. та Браунагель А. наголошує, що соціальні підприємства в умовах війни забезпечують критичні потреби населення через гуманітарну допомогу та підтримку соціально вразливих груп, сприяють інтеграції постраждалого населення, відновленню економіки та розвитку місцевих громад [12]. Дослідження інших вітчизняних авторів так само підтверджують гіпотезу про потенціал соціального

підприємництва у вирішенні критичних соціальних проблем, зокрема і в умовах війни (Ачкасова О., Валюс Л., Нагорна Н.) [7; 8; 16].

Міждисциплінарний контекст соціального підприємництва розкрито у працях Нагорної Н., Максьом К. (дослідження понятійного та психологічного контуру соціального підприємництва, ролі соціального підприємництва в реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей) [15; 17]; Ревко А. (дослідження особливостей розвитку екосистеми соціального підприємництва та ролі ключових стейкхолдерів у цьому процесі) [21]; Петрик О. (розгляд соціального підприємництва як інструменту державної підтримки реінтеграції військовослужбовців та ветеранів, зокрема юридичні аспекти) [19].

В аспекті теми цього дослідження цінність становлять вітчизняні праці, що визначають стратегічні завдання розвитку ветеранського соціального підприємництва із конкретизацією ролі громади (Дивнич Г.) [13]; стратегічну роль соціальних підприємств у забезпеченні стійкого економічного розвитку та соціальної стабільності (Гребешкова, О., Маринюк, С., Кондратюк, К.) [12]. Зарубіжні науковці у своїх дослідженнях розкривають стратегії розвитку екосистеми соціального підприємства (Syrus M. Islam, Abdella Kosa Chebo, Shepherd Dhliwayo) [1; 3]; стратегічні засади діяльності соціальних підприємств у розвитку ринково-орієнтованих соціальних місій (Muñoz P., Kimmitt J.) [2].

Постановка завдання. Метою статті є концептуалізація стратегічної основи розвитку соціального підприємництва в Україні, розгляд ключових аспектів запропонованого в рамках наукової роботи «Партисипативна модель розвитку соціального підприємництва: детермінанти реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей» (номер державної реєстрації 0122U000596) проєкту національної стратегії розвитку соціального підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Не лише в Україні, але і в світовій практиці, розвиток соціального підприємництва має ряд перешкод. Соціальні підприємства в усьому світі часто стикаються з такими бар'єрами: обмежений доступ до фінансування; обмежена обізнаність громадськості про соціальне підприємство та незрозуміння моделей його впливу; відсутність державної підтримки та фінансових стимулів, що призводить до недостатньої або недосконалої нормативної бази; обмежений доступ до процесів державних і приватних закупівель [4].

У вітчизняному контексті визначають такі основні проблеми, що перешкоджають розвитку соціального підприємництва в Україні, зокрема: відсутність окремої організаційно-правової форми; невідповідний ринок до продукції соціальних підприємств; низький рівень мотивації до соціальної підприємницької діяльності [14]; недостатній рівень знань про сутність

соціального підприємства, його відмінність від інших форм підприємництва, роль у розвитку суспільства і місцевої громади; нерозвинутість законодавчої та регуляторної бази для створення та функціонування соціальних підприємств; відсутність національних та регіональних організацій, які б надавали фінансову та технічну допомогу; відсутність досвіду розробки та управління бізнес-проєктами в організаціях недержавного сектору, які є головною рушійною силою в сфері соціального підприємництва [19].

Відтак, нормативно-правовий аспект у діяльності соціальних підприємств відіграє одну із ключових ролей. Регуляторна підтримка та ініціативи на рівні держави створюють сприятливе середовище для розвитку соціального підприємництва, що дозволяє цим підприємствам не лише вирішувати важливі соціальні проблеми, а й стимулювати економічне зростання та соціальну стабільність у країні [12]. Чітка нормативно-правова база може вплинути на можливість отримання соціальними підприємствами фінансової підтримки, такої як гранти, субсидії, та інші форми фінансування, що стимулює їхні соціальні ініціативи, вплине на визнання значущості в суспільстві, сприяючи створенню позитивного образу та привертаючи увагу нових зацікавлених сторін [20]. Окремо необхідно також напрацювати ефективно законодавче закріплення державної підтримки реінтеграції військовослужбовців та ветеранів саме через соціальне підприємництво [19]. Нормативно-правове регулювання діяльності соціальних підприємств; запровадження державних програм підтримки соціального підприємництва на національному та місцевому рівнях; розробка національної стратегії щодо розвитку соціального підприємництва є основоположними передумовами демократичного управління в сфері соціального підприємництва в Україні [10]. Наявність національної стратегії розвитку соціального підприємництва є важливим аспектом для удосконалення екосистеми соціального підприємництва на всіх рівнях (національний, регіональний, місцевий). Стратегія сприятиме напрацюванню нормативно-правового забезпечення, яке враховуватиме специфіку соціальних підприємств. Стратегічний підхід дозволить виявити та подолати й інші бар'єри у діяльності соціальних підприємств, такі як відсутність стійких партнерств, недостатня поінформованість суспільства, створюючи умови для суспільного визнання.

Вітчизняна екосистема соціального підприємництва включає таких ключових стейкхолдерів: державні установи (міністерства, місцева влада, державні організації тощо), соціальні підприємства, класичний бізнес, соціальних інвесторів та донорів, навчальні заклади (університети, школи), громаду, а також засоби масової інформації, котрі відіграють вирішальну роль у вирішенні економічних, соціальних, культурних та екологічних проблем [21]. Пропонований проєкт національної стратегії

розвитку соціального підприємництва має бути ініційованим через взаємодію стейкхолдерів через підхід «знизу вгору». Такий підхід узгоджується з політикою Європейського Союзу (ЄС), зокрема з Ініціативою соціального бізнесу (SBI). Взаємодія визначених стейкхолдерів має відбуватися в рамках матриці, яка визначає: за компонентою державного управління – функції та обов'язки держави, такі як створення фінансових інструментів, забезпечення освітніх та психологічних програм, а також регулювання бізнес-процесів; за компонентою громадського управління – враховує розвиток локальних ініціатив, створення сприятливого соціального середовища та залучення місцевих ресурсів для підтримки соціальних підприємств; за економічною компонентою – визначає механізми фінансової підтримки, програми навчання та розвитку бізнес-навичок; за освітньою компонентою – роль закладів вищої освіти у формуванні компетентностей у сфері соціального підприємництва [9].

Основною метою проєкту стратегії є створення сприятливого середовища для соціальних підприємств, тим самим зменшуючи регіональні відмінності, підвищуючи рівень зайнятості і забезпечуючи більш справедливий розподіл суспільного блага. Розвиток соціального підприємництва також може сприяти досягненню інших національних стратегічних цілей, таких як досягнення соціальної єдності, боротьба з бідністю, підтримка зайнятості, створення нових продуктів і послуг, підвищення конкурентоспроможності та захист навколишнього середовища. Пропонований проєкт стратегії базується на документах і політиках ЄС, кращих практиках країн ЄС. Загальна реалізація пропонованої стратегії базується на горизонтальному та вертикальному підходах, що об'єднують стейкхолдерів: відповідні міністерства та національні урядові установи; органи місцевого самоврядування; агенції місцевого та регіонального розвитку; організації громадянського суспільства; соціальні підприємства; фінансові установи; наукові кола. Першим оперативним кроком має стати створення державного органу, відповідального за реалізацію стратегії та координацію діяльності. Проєктом стратегії передбачено створення Ради з питань розвитку соціального підприємництва – дорадчого органу, який буде контролювати виконання. Члени ради призначатимуться урядом і включатимуть представників державних установ, громадських організацій, соціальних підприємств та наукових кіл, які регулярно збиратимуться для обговорення проблем, з якими стикаються соціальні підприємства, та пропонуватимуть стратегічні рекомендації щодо подальшого розвитку.

Заходи щодо створення більш сприятливої екосистеми соціального підприємництва зосереджені на чотирьох пріоритетних напрямках:

1) створення законодавчої та інституційної бази для соціальних підприємств;

2) створення сприятливої фінансової бази для соціальних підприємств;

3) сприяння важливості та ролі соціального підприємництва через формальну та неформальну освіту;

4) підвищення впізнаваності соціальних підприємств на рівні держави, регіонів, громад.

Стратегія охоплює кілька напрямків державної політики: доступ до фінансування через грантові схеми (для стимулювання працевлаштування вразливих груп населення, а також створення інноваційних соціальних послуг та продуктів); освітня діяльність через як формальні, так і неформальні освітні програми на різних рівнях освіти, а також тренінги, трансфер знань і навичок, дослідницька діяльність; доступ до ринку через інструменти спеціального маркування.

Оскільки на сьогодні міжнародні організації все більше інвестують ресурси в підтримку соціальних підприємств, надійна доказова база та статистичні дані є вирішальними. Точна та вичерпна інформація про ефективність та результати діяльності соціальних підприємств дає змогу, розробляти політику, яка сприятиме зростанню сектора та забезпечуватиме спрямування ресурсів на ініціативи, які принесуть найбільшу соціальну та екологічну користь [4].

Відсутність точної статистики щодо соціальних підприємств в Україні є викликом, що ускладнює розуміння соціально-економічного впливу цього сектора, обмежує можливості для аналізу їхньої діяльності, визначення ключових тенденцій та оцінки їхнього внеску у вирішення соціальних проблем. Це також створює бар'єри для формування ефективної політики підтримки соціального підприємництва, залучення міжнародної допомоги. Одним із заходів, що передбачає проєкт стратегії, є створення єдиного реєстру соціальних підприємств, розробка критеріїв та правил визнання соціальних підприємств. Реєстр соціальних підприємств буде офіційним списком соціальних підприємств і використовуватиметься як основа для подання заявок на фінансову підтримку та гранти для його членів. Реєстр надасть соціальним підприємцям офіційний статус «соціального підприємства». Таким чином, незалежно від організаційно-правової форми, організації та/або особи, які бажають вважатися соціальними підприємствами/підприємцями, повинні відповідати таким кумулятивним критеріям:

- встановлювати збалансовані соціальні, екологічні та економічні цілі;

- виробляти товари та/або надавати послуги, сприятливо впливаючи на навколишнє середовище та суспільство;

- інвестувати щонайменше 25 % свого прибутку/надлишку в свою діяльність та/або соціальну місію;

- пропонувати добровільне та відкрите членство та бізнес-автономію;

- не бути заснованим виключно органом державної влади чи місцевого самоврядування;

- застосовувати правила демократичного управління, де прийняття рішень включає відповідні зацікавлені сторони на додаток до власників акцій або членів;

- здійснювати моніторинг та оцінювати соціальний, економічний та вплив на навколишнє середовище.

Проєкт стратегії визначає чотири основні напрями активностей для виконання визначених завдань. Заходи щодо законодавчої та інституційної бази передбачають створення інституційного підрозділу та офіційного реєстру соціальних підприємств; проведення поглибленого аналізу потреб існуючих соціальних підприємств та чинної законодавчої бази, щоб гармонізувати законодавство та запровадити пільги та стимули для соціальних підприємств; розвиток партнерства між державними органами для підтримки соціального підприємництва; розвиток підтримки якісних і кількісних досліджень і методології вимірювання соціального впливу. Цей напрям спрямований на отримання доказових висновків щодо загального впливу соціальних підприємств.

Заходи, що стосуються фінансового забезпечення, передбачають розробку гарантійного механізму, що забезпечує систематичну фінансову підтримку (грантові схеми), пов'язану з співфінансування; надання кредитів та інших стимулів для соціальних підприємств; розробка інноваційних фінансових інструментів і грантових схем для сприяння працевлаштуванню вразливих груп, а також створенню соціальних інновацій та удосконаленню соціальних послуг у громадах.

Заходи, що стосуються освіти, спрямовані на сприяння соціальному підприємництву на всіх рівнях освіти шляхом підтримки освітніх програм та проєктів навчання впродовж життя, а також випуск інформаційних видань, що сприяють соціальному підприємництву; заохочення подальшої освіти з соціального підприємництва дорослих.

Заходи, що стосуються суспільного визнання соціального підприємництва, спрямовані на підвищення видимості соціальних підприємств шляхом інформування громадськості про їхню важливість; виготовлення рекламних матеріалів та висвітлення прикладів кращих практик; сприяння спільному просуванню соціальних підприємств та їх продукції на ринку; розробку спеціального маркування для продукції соціальних підприємств.

Напрямок моніторингу та оцінки передбачає щорічні моніторингові засідання ради та проміжну оцінку, що призведе до можливого перегляду стратегії.

У табл. 1 представлено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози пропонованого проєкту національної стратегії розвитку соціального підприємництва.

Наукові дослідження переконують, що соціальне підприємництво може виступати ефективним інструментом для забезпечення сталого розвитку громад, зміцнення соціального капіталу та успішної інтеграції та реінтеграції вразливих верств населення. Невід'ємною складовою національної стратегії розвитку соціального підприємництва в Україні є напрям, який визначає соціальне підприємництво як інструмент реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей. В основу проєкту стратегії розвитку соціального підприємництва покладено партисипативну модель розвитку соціального підприємництва як інструменту реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей. В умовах обмежених державних ресурсів активна співпраця держави, інститутів громадянського суспільства, бізнесу та вищих навчальних закладів є запорукою формування ефективної системи реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей. У довгостроковій перспективі важливий інтегрований підхід і покращена координація між зацікавленими сторонами, які можуть бути реалізовані через партисипативну модель участі. Інтеграція спільної взаємодії здатна якісно посилити діяльність щодо реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей як стратегічного пріоритету державної політики України [5]. Цей напрям базується також на напрацюваннях Дивнич Г. щодо стратегічних завдань розвитку соціального підприємництва в Україні як детермінанти реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей у частині залучення громадськості: створення

сприятливих умов для соціально-економічної реінтеграції ветеранів через державну підтримку розвитку соціального підприємництва в громадах; впровадження партисипативного підходу до розвитку соціального підприємництва ветеранів в громадах; розвиток мережі соціальних підприємців-ветеранів як загальнодержавного бренду задля ширшої залученості громадян до їх розвитку та підсилення [13].

Висновки. Не дивлячись на потужний потенціал у вирішенні соціальних проблем, подоланні викликів у кризових умовах та здатність до підтримки вразливих верств населення, соціальне підприємництво в Україні все ще перебуває на стадії зародження. Ухвалення національної стратегії розвитку соціального підприємництва безперечно стане кроком уперед у стратегічному розвитку даної діяльності. Відсутність розуміння соціального підприємництва означає, що зміна законодавчої та фіскальної системи для надання підтримки та стимулів для соціальних підприємств, безумовно, зіткнеться з опором. Крім того, сектор соціальних підприємств все ще невеликий, з обмеженими можливостями. Багатьом соціальним підприємствам може бути складно виконати вимоги для отримання офіційного статусу і, отже, доступу до можливостей. Важливим аспектом пропонованого проєкту стратегії розвитку соціального підприємництва є впровадження державних і місцевих програм, спрямованих на стимулювання створення ветеранських соціальних підприємств, а також розробка механізмів їх комплексної підтримки. Соціальні підприємства, орієнтовані на підтримку ветеранів та членів їх сімей, здатні прискорювати відновлення в умовах війни, стимулювати місцевий соціально-економічний розвиток, підвищувати рівень соціальної згуртованості та сприяти подоланню соціальних бар'єрів.

Таблиця 1

SWOT-аналіз проєкту національної стратегії розвитку соціального підприємництва

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Визначає критерії соціального підприємства; сприяє визнанню, підвищує обізнаність про сектор; – Інституціоналізує статус соціального підприємства через запровадження реєстру; – Запроваджує єдиний державний орган як інструмент для більш ефективної координації в секторі 	<ul style="list-style-type: none"> – Загальний брак суспільного визнання соціальних підприємств; – Невеликий розмір існуючого сектору соціальних підприємств; – Обмежена здатність соціальних підприємств застосовувати та використовувати фінансові ресурси; – Брак кадрового потенціалу в державних органах, відповідальних за реалізацію стратегії
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Реєстр надасть уявлення про розмір і структуру сектора; – Доступність фінансових ресурсів для соціальних підприємств може збільшити інтерес до соціального підприємництва; – Створює інструменти для залучення фінансових ресурсів із фондів ЄС та національного бюджету; – Відкриває простір для змін і вдосконалень у законодавчій та фіскальній базі; – Гармонізація з пріоритетами ЄС посилює підтримку інституцій та фондів на шляху до євроінтеграції 	<ul style="list-style-type: none"> – Більшості існуючих соціальних підприємств може бути важко відповідати визначеним критеріям; – Недостатній людський потенціал у секторі соціального підприємництва; – Непередбачуваність безпекової ситуації та законодавчі зміни спричиняють незахищеність соціальних підприємців і небажання брати на себе бізнес-ризик; – Політична нестабільність може уповільнити державне управління та реалізацію стратегії та пов'язаної політики

Джерело: розроблено автором.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Abdella Kosa Chebo, Shepherd Dhliwayo. Scientific mapping and thematic progression of digitalization of social entrepreneurship in developing countries. *Sustainable Futures*. 2024. Vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2024.100153>

2. Muñoz P., Kimmitt J. Social mission as competitive advantage: A configurational analysis of the strategic conditions of social entrepreneurship. *Journal of Business Research*. 2019. Vol. 101. P. 854–861. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.11.044>

3. Syrus M. Islam, Unintended consequences of scaling social impact through ecosystem growth strategy in social enterprise and social entrepreneurship. *Journal of Business Venturing Insights*. 2020. Vol. 13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2020.e00159>

4. The State of Social Enterprise: A Review of Global Data 2013–2023. Schwab Foundation for Social Entrepreneurship and the World Economic Forum.

5. Verbytska A., Nahorna N., Duvnych H. Participatory model of social entrepreneurship development as a determinant of veterans' and their family members' reintegration: theoretical framework. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10(2). P. 51–59. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-51-59>

6. Аранчій В., Ігнатенко М. Розвиток соціального підприємництва в Україні. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 48. С. 154–158. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-154-158>

7. Ачкасова О. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. (37). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-40>

8. Валюс Л. Війна в Україні як каталізатор розвитку соціального підприємництва. *Трансформаційна економіка*. 2023. Вип. (2 (02)). С. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-2>

9. Вербицька А.В., Дивнич Г.А., Нагорна Н.С., Петрик О.Л. Матриця взаємодії ключових стейкхолдерів розвитку соціального підприємництва як детермінанти реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. Вип. 4 (84). С. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-84-14>

10. Вербицька А. Передумови для розвитку демократичного управління в сфері соціального підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. (43). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-31>

11. Гребешкова О., Маринюк С., Кондратюк К. Соціальне підприємництво як стратегічний патерн розвитку української економіки. *Стратегія економічного розвитку України*. 2024. Вип. 54. С. 17–30. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2024.54.017.030>

12. Гурочкіна В., Браунагель А. (2024). Соціальні підприємства в умовах війни vs ринок праці та демографічна ситуація України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. Вип. 3(50). С. 271–282. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-41>

13. Дивнич Г. Стратегічні завдання розвитку соціального підприємництва в Україні як детермінанти реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей: залучення громадськості. *Право та державне управління*. 2024. Вип. 2. С. 212–218.

14. Каширнікова І., Спірідонова К., Кірнос О. Соціальне підприємництво у сучасній Україні. *Економічний простір*. 2024. Вип. (190). С. 62–65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-11>

15. Нагорна Н. Дослідження понятійного контуру соціального підприємництва у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. Т.33 (72). Вип. 2. С. 97–103.

16. Нагорна Н. Особливості розвитку соціального підприємництва в умовах воєнного стану. *Психологічні студії*. 2023. Вип. 2. С. 146–154.

17. Нагорна Н., Максьом К. Соціальне підприємництво як детермінанта реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. 2022. Вип. 36. С. 272–276.

18. Петрик О. Елементи держави у рамках стратегії розвитку соціального підприємництва в Україні на основі партисипативного підходу. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. Вип. 3. С. 78–81.

19. Петрик О. Соціальне підприємництво як інструмент державної підтримки реінтеграції військовослужбовців та ветеранів АТО/ООС: нормативно-правовий аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. Вип. 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-02>

20. Рамський А. Соціальне підприємництво в Україні: аналіз нормативно-правової бази та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-50>

21. Ревко А. Роль ключових стейкхолдерів у розвитку екосистеми соціального підприємництва регіонів України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-158>

22. Рудаченко О., Коненко В. Соціальне підприємництво як основа сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. Вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-13>

REFERENCES:

1. Abdella Kosa Chebo, Shepherd Dhliwayo (2024). Scientific mapping and thematic progression of digitalization of social entrepreneurship in developing countries. *Sustainable Futures*, vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2024.100153>

2. Muñoz P., Kimmitt J. (2019). Social mission as competitive advantage: A configurational analysis of the strategic conditions of social entrepreneurship. *Journal of Business Research*, vol. 101, pp. 854–861. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.11.044>

3. Syrus M. (2020). Islam, Unintended consequences of scaling social impact through ecosystem growth strategy in social enterprise and social entrepreneurship. *Journal of Business Venturing Insights*, vol. 13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2020.e00159>

4. The State of Social Enterprise: A Review of Global Data 2013–2023. Schwab Foundation for Social Entrepreneurship and the World Economic Forum.

5. Verbytska A., Nahorna N., Dyvnych H. (2024). Participatory model of social entrepreneurship development as a determinant of veterans' and their family members' reintegration: theoretical framework. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10(2), pp. 51–59. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-51-59>
6. Aranchii V., Ihnatenko M. (2021). Rozvytok sotsial'nogo pidpriemnytstva v Ukraini [Development of Social Entrepreneurship in Ukraine]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*, no. 48, pp. 154–158. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-154-158> (in Ukrainian).
7. Achkasova O. (2022). Rozvytok sotsial'nogo pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Development of Social Entrepreneurship in Ukraine under Martial Law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-40> (in Ukrainian).
8. Valius L. (2023). Viina v Ukraini yak katalizator rozvytku sotsial'nogo pidpriemnytstva [The War in Ukraine as a Catalyst for the Development of Social Entrepreneurship]. *Transformatsiina ekonomika*, vol. 2 (02), pp. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-2> (in Ukrainian).
9. Verbytska A.V., Dyvnych H.A., Nahorna N.S., Petryk O.L. (2023). Matrytsia vzaiemodii kliuchovykh steikkholderiv rozvytku sotsial'nogo pidpriemnytstva yak determinanty reintehratsii viiskovosluzhbovtziv, veteraniv ATO/OOS ta chleniv yikh simey [Matrix of Interaction Between Key Stakeholders in the Development of Social Entrepreneurship as a Determinant of the Reintegration of Military Personnel, ATO/JFO Veterans, and Their Families]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 4 (84), pp. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-84-14> (in Ukrainian).
10. Verbytska A. (2022). Peredumovy dlia rozvytku demokratychnoho upravlinnia v sferi sotsialnogo pidpriemnytstva [Prerequisites for the development of democratic governance in the field of social entrepreneurship]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-31>
11. Hrebeshkova O., Maryniuk S., Kondratiuk K. (2024). Sotsial'ne pidpriemnytstvo yak stratehichnyi patern rozvytku ukrains'koi ekonomiky [Social Entrepreneurship as a Strategic Pattern for the Development of the Ukrainian Economy]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, vol. 54, pp. 17–30. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2024.54.017.030> (in Ukrainian).
12. Hurochkina V., Braunagel A. (2024). Sotsialni pidpriemstva v umovakh viiny vs rynek pratsi ta demografichna sytuatsiia Ukrainy [Social Enterprises in Wartime Conditions vs. the Labor Market and Demographic Situation in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 3(50), pp. 271–282. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-41> (in Ukrainian).
13. Dyvnych H. (2024). Stratehichni zavdannia rozvytku sotsial'nogo pidpriemnytstva v Ukraini yak determinanty reintehratsii viiskovosluzhbovtziv, veteraniv ATO/OOS ta chleniv yikh simei: zaluchennia hromads'kosti [Strategic Tasks for the Development of Social Entrepreneurship in Ukraine as Determinants for the Reintegration of Military Personnel, ATO/JFO Veterans, and Their Families: Engaging the Public]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, no. 2, pp. 212–218 (in Ukrainian).
14. Kashyrynikova I., Spiridonova K., Kirnos O. (2024). Sotsialne pidpriemnytstvo u suchasni Ukraini [Social Entrepreneurship in Modern Ukraine]. *Ekonomichniy prostir*, vol. 190, pp. 62–65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-11> (in Ukrainian).
15. Nahorna N.S. (2022). Doslidzhennya ponyattii-nogo konturu sotsialnogo pidpriemnytstva u vitchyzniani ta zarubizhni literaturi [Study of the concept of social entrepreneurship in Ukrainian and foreign literature]. *Vcheni zapysky V.I. Vernadsky Taurida National University. Seria: Psykholohia*, vol. 33(72), no. 2, pp. 97–103. (in Ukrainian)
16. Nahorna N. (2023). Osoblyvosti rozvytku sotsial'nogo pidpriemnytstva v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of Social Entrepreneurship Development Under Martial Law]. *Psykhologichni studii*, no. 2, pp. 146–154 (in Ukrainian).
17. Nahorna, N., Maksom, K. (2022). Sotsialne pidpriemnytstvo yak determinanta reintehratsiyi viiskovosluzhbovtziv, veteraniv ATO/OOS ta chleniv yikh simey [Social entrepreneurship as a determinant of reintegration of military personnel, veterans of the ATO/OOS and their family members]. *Habitus. Naukovyi zhurnal z sotsiologii ta psykholohii*, no. 36, pp. 272–276. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.36.45>. (in Ukrainian)
18. Petryk O. (2024). Elementy derzhavy u ramkakh stratehii rozvytku sotsial'nogo pidpriemnytstva v Ukraini na osnovi partysypatyvnoho pidkhodu [Elements of the State Within the Strategy for Developing Social Entrepreneurship in Ukraine Based on the Participatory Approach]. *Derzhava ta rehiony. Seria: Publichne upravlinnia i administruvannia*, no. 3, pp. 78–81 (in Ukrainian).
19. Petryk O. (2022). Sotsial'ne pidpriemnytstvo yak instrument derzhavnoi pidtrymky reintehratsii viiskovosluzhbovtziv ta veteraniv ATO/OOS: normatyvno-pravovy aspekt [Social Entrepreneurship as a Tool of State Support for the Reintegration of Military Personnel and ATO/OOS Veterans: Regulatory-Legal Aspect]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seria: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia*, vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-02> (in Ukrainian).
20. Ramskyi A. (2023). Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini: analiz normatyvno-pravovoi bazy ta perspektyvy rozvytku [Social Entrepreneurship in Ukraine: Analysis of the Regulatory Framework and Development Prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-50> (in Ukrainian).
21. Revko A. (2023). Rol' kliuchovykh steikkholderiv u rozvytku ekosystemy sotsial'nogo pidpriemnytstva rehioniv Ukrainy [The Role of Key Stakeholders in Developing the Ecosystem of Social Entrepreneurship in Ukraine's Regions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-158> (in Ukrainian).
22. Rudachenko O., Konenko V. (2024). Sotsialne pidpriemnytstvo yak osnova staloho rozvytku terytorial'nykh hromad [Social Entrepreneurship as a Foundation for Sustainable Development of Territorial Communities]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seria: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-13> (in Ukrainian).